

17.03.2021

OHRİ KANUNNAMESİ (991/1583)

لواء وخرید واقع اولان طغانچی طایفه بی قدی طغانچیلر اولیون ووقتی
دانی مقید اولیون رعیت اونلی رعیت اولد قلمی آجلدن دفتر جدید
طغانچی قید اولماق ایچن امر شریف ویرلش ایکنی حالالار لکنه براتی اولان
طغانچیلرک اسملی اوزره طغانچی باهران ها یون دیود دفتر جدید قید ایدوب
وتخلیه رسوم رعیتی دانی قید ایله سن دیو حاکم ها یون وارچ اولغین برهوجبا شریف
اسملی اوزره طغانچی باهران ها یون دیو قون اولون وکنی لکنه اولان باشنه
ومتفرق متفرق اولد قلمی تارلا لکنه عشر و سالانه لری واسپنجه لری بلبله
سپاهی یه متعلق اولان سایر حقوق شرعی لری سایر لکنه محصور لکنه
محسوب اولون سایر رعایا کی حقوق ورسوم لری بقصور سپاهی به
ادایا ایلد کوندن صکره عوارض
دیوانیه و تکالیف عریض
معاف اولق اوزره
دفتر جدید
حاکم
قون
اوزره

[10b]

KÂNÜNNÂME-İ LİVÂ-İ OHRI

Livâ-i mezkûrda müsta'mel olan kîle İstanbul kîlesidir. Her altı kîle bir himl takdîr olunup defter-i sultânîye kayd olunmuşdur.

Ve buğday ve nohud ve mercimek ve baklanın yükü elli dörder akçeye ve arpa ve çavdar ve darı ve merdümek ve burçağın yükü otuzar akçe ve alef ve kaplucanın yükü on sekizer akçe ve şîrenin medresi altışar akçeye yazılmışdır.

Ve cümle-i livâda müzevecden müzevece ikişer akçe resm-i bostan alınır. Ve Akçahisar ve İşim kazâlarında resm-i giyâh deyu her müzevecden ikişer akçe dahi alınır. Ve bazı yerde husûsan Dirice nahiyesinde otluk ziyâde olmağın öşr-i giyâh yazılmışdır.

Ve bazı kurâ halkı vâfir soğan ve sarımsak ve lahana ekip hâsıl oldukda bostan akçesin veririz deyu öşürlerin vermemek isterler imiş. Ol asıl vâfir soğan ve sarımsak ve lahana ekip hâsıl eden kefereden öşür alına, bostan akçesi veririz dediklerine amel olunmaya.

Ve cümle hubûbâtdan öşür ve sâlâriye alınır. Hemân gönül ve zağferândan alınmaz. Ve şîreden dahi öşür ve sâlâriye alınır.

Ve bağları olandan kefereden hîn-i ta'şîrde kadîmden resm-i tekne deyu ikişer akçe alınagelmeğın kemâkân mufassal-ı cedîde mahsûl kayd olunmuşdur.

Ve Dirice nâhiyesi re'âyasının bağları olmayıp her karyeye bâc-ı hamr kaydolunup getirenden yükde ikişer akçe bâc alınır.

Ve göl kenarında vâki olan kurâ ki sayd-ı mahî ederler gelip yük ile satın alandan yükde ikişer akçe sipâhî bâc alır.

Ve kovan hakkı dahi yazılan yerde onda bir kovan alına. Ondand eksik olsa kıymete tutulup on akçede bir akçe öşür alına. Defter-i cedîd-i sultânîye dahi bu üslûb üzere kayd olunmuştur.

Ve resm-i âsiyâb tamam sâle olandan otuz ve nîm sâle olandan ve kebe değirmeninden on beşer akçe alınır.

Der Beyân-i Ahvâl-i Re'âyâ

Bir ra'iyet fevt olup oğlu fakr ü fâka galebe edip gâyet müzâyakasından kendisi baştinasının bir tarlasın ya bir miktar yerin bölüp âhara satmakla veya rehin komakla nice baştinalar zâyi' olup cizyeleri ve ispençeleri dahi bel' olurmuş. Min ba'd baştina paralanmayıp bu husus ref' oluna. Re'âyâdan bu vaz' sâdır olıcak zecren lehû sipâhîsi cümle ol baştinayı satandan ve alandan alıp geri biriktirip bir tâlibine vere ki cizye ve ispençe-i sipâhî zâyi' olmaya.

Ve bir ra'iyet fevt olup oğlu kalsa baştinanın kânûn-ı kadîm üzere oğluna intikal eder. Sipâhî andan tapu akçesin talep edemez. Lâkin oğlu kalmayıp karındaşı ve kızları ve sâir akrabası kalsa baştina anlara intikal etmez. Sipâhîye âit olur. Ol vakit el verdiği tapuyu karındaşı vericek sipâhî âhara veremez. Ammâ vermese muhtardır. Kime dilerse verir. Kızları ve kız karındaşı ve sâir akrabasına baştina intikâl etmez.

Ve bir ra'iyet fevt olup baştinası âhara tapu ile virilmeli olıcak değirmen bağ ve bahçe ve evi için sipâhîler baştinadandır deyu cebren alıp gayra tapuya vermek ederlermiş. Öyle olsa değirmeni ve bağ ve bahçesi ve evi baştinadan değildir. İrsle evlâda ve akrabaya intikâl eder.

Kaziyyelerdir baştina dedikleri zirâ'at olunur yerlerdir. Min ba'd bu makûle olanlar baştinadır deyu âhara vermek etmeyeler.

Ve bir ra'iyet fevt olup oğlu kalmayıp baştinası bir kaç zaman kızı ve kız karındaşı ve sâir akrabası tasarrufunda olsa dahi sonradan bir sipâhî gelip "Bu baştinanın elinizde

tapunâmesin yokdur. Ben elinizden alıp gayra tapu ile veririm" demek câiz değildir. Meğer cizyesin ve ispençesin edâ olunmaz ola. Şöyle ki sâl-be-sâl cizyesin ve ispençesin bî-kusur edâ eyleyeler. Ol vakit ellerinden alınması memnu'dur. Alınmaya.

Ve sancakbeyler adamları ve subaşılar ve eminler ve sipâhîler ve hisâr erenleri ve bilcümle tîmâra mutasarrıf olanlar aynı ile terekelerin ve şîrelerin vesâir öşürlerin almayup fukara-yı re'âyânın üzerlerine bırakup ziyâde bahâ ile tahmîl ederlermiş. Bu husus bid'at-ı fâhiş ve emr-i hümayûna muhalif olmağın ref' olundu.

Min ba'd cemî'-i hububâtdan cinslü cinsi üzere öşür ve sâlâriyeleri alına. Üzerlerine bırakılıp ziyâde akçeleri alınmaya. Şîrenin dahi öşür ve sâlâriyesi alınup re'âyâ üzerlerine bırakılmaya. Bu husûsda fukara-yı re'âyâ ziyâde müte'ellim ve muztariblerdir. Ve re'âyânın hâsıl olan öşürünü akreb pazara iletdireler. Zulüm ve hayf edip ırağa iletdirmeyeler. Ve hâricden zirâ'at eden kimseler öşürlerin akreb bazara iletmek kânûn değildir. Ol sipâhînin kendi re'âyasına mahsusdur.

Ve re'âyâ kendi köyünde sipâhînin hâsıl olan öşür ve sâlâriyesi sığacak denli [11a] anbar yapmak kânûn-ı kadîmdir. Ve re'âyâ öşürlerin köylerinde der anbar etdükden sonra gerü akreb bazâra iletmek dahi kânûnlardır.

Ve derbend köylerinde yazılan re'âyânın eğer müzevec eğer mücerreddir yarayanından neferden nefere onar akçe ispençe alınır.

Ve hâricden gelen şîrelerinin her yükünden ikişer akçe bâc alınır iken hâlâ kendileri ziyâde bağlar edinüp küllî nef'leri olup sipâhîlerine öşr-i şîre vermek üzere hâsıl kaydolunması fermân olmağın bağlarının öşürlerini her karyenin mahsûlüne mahsup olup sipâhîlere verilmiştir.

Ammâ şol re'âyâ ki derbendde olmayub âhar karyede mütemekkin ola onun gibilerden yirmibeşer akçe ispençe ve sâir hukûk ve rüsûmu bi't-tamâm alınır.

Ve hariçden şîre getirip bey' edenlerden uslûb-ı sâbık üzere her yükünden ikişer akçe bâc alınır.

Ve müzevveclerinden İstanbul kîlesiyle bir buçuk kîle buğday ve bir buçuk kîle arpa ve niyâbet ve resm-i arûsâne alınır.

Fe-ammâ şol re'âyâ ki hîn-i kitâbetde kendini yazdırmayıp defterden hariç kosa kaç nefer olursa bu makûle hâriç kalanlardan yirmi beş akçe ispençe ve ikişer akçe resm-i bostan ve öşür ve sâlâriye zecren lehû bi't-tamâm alına.

Ve bir köyde ki hâssa çayır ola re'âyâ sipâhîye ol hâssa çayırı biçip yerinde yığmak kânun-ı kadîmleridir. Lâkin arabalarına tahmîl edip taşıtdırmak memnu'dur. Re'âyânın taşımak borcu değildir. Ve üç gün hizmet etmeleri dahi borçları değildir. Cebren hizmetlenmek isteyicek hâkimü'l-vakt olanlar men' ve ref' eyleyeler.

Ve ra'iyetin hıncırı âhar sipâhî sınırında yürüse resminin nısfın sâhib-i ra'iyet ve nısfın kimin yerinde yürürse ol ala.

Ve resm-i giyâh alınan yerden ibtidâ-i Haziran'da alınır. Kimin tahvîline düşerse ol alır.

Ve öşr-i kovan ve bid'at-ı hanâzîr Temmuz'un on dokuzuncu günü ki eyyâm-ı bahûrdur ol gün alınır. Kimin tahvîline düşerse kovan hakkı onun olur. Ve bid'at-ı hanâzîr dahi onun olur.

Ve şol karyeler ki mâbeynlerinde mümtâz ve mu'ayyen sınır olmaya her sipâhî ra'iyetli ra'iyetin ta'sîr eylemek kânûndur. Ammâ vilâyet yazıldıkda her çiftlik mahlûl olup tapuya verilmek lâzım gele mümtâz olmayan âhar karye re'âyâsına verilmeye. Eğer verilirse vilâyet yazıldıkda ol çiftlik kimin ra'iyetinin üzerine yazılırsa öşür ve sâlâriyesin ol ra'iyet sipâhîsi alır.

Der Beyân-ı Yaylak-ı Ganem

Kadîmü'z-zamândan her sürüden az eğer çok birer koç alınıp gayrı nesne alınmaz iken hâliyâ mîrlivâ voyvodaları kânûn-ı kadîm üzere amel etmeyip ziyâde te'addî edüb

koçdan gayrı kuzu ve vâfir yağ ve peynir alırlar imiş. Olagelmiş muhalif ziyâde nesne alınmaya. Hemân her sürüden birer koç alına.

Ve bu resm-i yaylak hariçden gelmişden alınır. Yerliden alınmaz. Ve bazı subaşıllara ve gayre yazılan yaylaklara dahi voyvodalar sahiplerine dahl ettirmeyip cebren kendileri tasarruf ederler imiş. Mîrlivânın tezkiresinde resmi yaylak mukayyed olduğu takdîrde ber-mûceb-i kânûn-ı kadîm her sürüden birer koç alına, ziyâde alınmaya. Ammâ tezkiresinde olmayacak olursa bî-vech dahl eylemeyer. Eyerler ise hâkimü'l-vakt olanlar men' ve def' eyleyeler.

Ve baştinalarından otluk ve bostan akçesin almak kânûn değildir. Defterde dahi yazılmamıştır.

Ve şol sipâhîler ve sâir Müslümanlar ki keferenin baştinaların alıp tasarruf edip haraç ve ispençe talep olundukda te'allül edip vermeyip fukarâ-yı re'âyâyâ tazmîn etdirirler imiş. Ol asıl edenler subaşı olsun ve sipâhî olsun muhassalan kim gerekse olsun bî-kusur cizyeleri ve ispençeleri alına. Vermeyenlerin hâkimü'l-vakt olanlar ya cizye veya ispençeleri bi't-tamam alıvereler. Veyâhud sipâhî ma'rifetiyle baştinayı ellerinden alıp cizyesin ve ispençesin edâ etmeye mültezîm olur kimseye vereler. Temerrüd ve inâd edenleri hâkimü'l-vakt olanlar dergâh-ı mu'allâma arz edeler.

[11b] Livâ-i Ohri'de vâki' olan doğancı tâifesi kadîmî doğancılar olmayıp ve defter-i atîkde dahi mukayyed olmayıp ra'iyet oğlu ra'iyet oldukları ecilden defter-i cedîde doğancı kaydolunmamak için emr-i şerîf verilmiş iken hâlâ ellerinde berâtı olan doğancıların isimleri üzere doğancı bâ-berâtı hümâyûn diye defter-i cedîde kayd edip ve tahtlarına rüsûm-ı ra'iyeti dahi kaydeyleyesin deyu hükm-i hümâyûn vârid olmağın ber mûceb-i emr-i şerîf isimleri üzerine doğancı bâ-berât-ı hümâyûn diye kaydolunup ve lâkin ellerinde olan baştinalarının ve müteferrik mutasarrıf oldukları tarlalarının öşür ve sâlâriyeleri ve ispençeleri ve bilcümle sipâhîye müte'allik olan sâir re'âyâ gibi hukuk

ve rüsûmları bî-kusur sipâhîye edâ eyledikten sonra avârız-ı dîvânîyye ve tekâlif-i örfiyyeden mu'âf olmak üzere defteri cedîd-i hâkanîye kayd olundu.

Lügatçe

Kîle: Bir hububat ölçüsüdür. Farklı yerlerde ve dönemlerde farklı değerlere sahiptir. Kîle değeri tahıl ürünlerine göre de değişiklik gösterir. Fekete'ye göre istanbul kilesi 18-22 okka (22-28kg) arasında değişmektedir.

1 kîle = 4 şinik, 1 kîle = 8 kutu, 1 kîle = 50 kadeh veya kâse, 1 kîle = 5000 habbe

Yük (Himl): Bir yük hayvanının taşıdığı yükü ifade ettiği gibi, bir miktar parayı da karşılar. Belgede 1 kîle altı yük olarak tanımlanmıştır.

Alef: Hayvan yemi.

Kaplıca: Kışı sert olan dağlık yerlerde yetişen kapçıklı ufak taneli bir çeşit buğday.

Medre: Rumeli'de kullanılan, şıra şarap gibi sulu şeylere ve ekine ait bir ölçüdür. Sahillioğlu'na göre şarap için kullanılan bu ölçek 10 okka şarap alırdı. Farklı yerlerde farklı ağırlık değerlerine sahiptir.

Müzevvec: Evlendirilmiş, evli.

Mücerred: Bekar.

Resm-i giyâh: Çayır resmi, çayır öşrü gibi adlarla da anılan her yıl biçilen çayırdan alınan vergidir.

Vâfir: Bol, çok.

Sâlâriye: Kırkta bir oranında alınan vergi.

Bâc-ı hamr: İçki vergisi.

Sayd-ı mâhî: Balık avı.

Resm-i âsiyâb: Değirmenlerden alınan vergi.

Sâle: Yıllık.

Kebe Değirmeni (Vlaviçe): Kebe adı verilen kumaşın üretildiği değirmenlerdir.

Fevt olmak: Vefat etmek.

Müzâyaka: Darlık, geçim sıkıntısı.

Baştina: Osmanlılar'da genellikle Balkanlar'daki gayri müslim halkın elinde bulunan büyük çiftliklere verilen ad.

Bel': Yutmak.

Cebren: Zorla.

Zecren: Zorlayarak.

İrs: Miras, veraset.

İспенçe: Osmanlılar'da gayri müslimlerden alınan bir çeşit vergi.

Sâl-be-sâl: Sene-be-sene.

Şîre: Üzüm şırası.

Resm-i Arûsâne: Gerdek resmi. Osmanlılar'da düğün veya gerdek için alınan bir vergi.

Ganem: Koyun.

Eyyâm-ı Bahûr: Rumi takvimde Temmuz Ayı'nın 19'undan 26'sına kadar süren yedi gün hakkında kullanılan tabirdir.